

Відгук

офіційного опонента на дисертаційну роботу **Ян Цзінвень «Формування світоглядної культури учнів основної школи засобами музичного мистецтва»**, подану на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 014 Середня освіта (Музичне мистецтво), галузь знань 01 Освіта (Освіта/Педагогіка)

1. Актуальність теми дослідження.

На сучасному етапі розвитку суспільства особливої актуальності набуває проблема виховання учнівської молоді, формування її активної громадянської позиції, відповідального ставлення до життя. Відтак, вагому роль у цьому процесі відіграє освіта, зокрема мистецька. У такому контексті особливого значення набуває проблема формування світоглядної культури особистості, у тому числі й учня основної школи.

Своєчасність цілеспрямованого дослідження формування світоглядної культури учнів основної школи засобами музичного мистецтва засвідчує виявлена Ян Цзінвень низка суперечностей, а підтвердженням вагомості представленої наукової розвідки, вважаємо, те, що дисертація є складовою частиною комплексного дослідження кафедри хореографії та музичного мистецтва ННІ культури і мистецтв Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка і становить складову комплексного дослідження з тем «Україна у світовому мистецькому просторі: діалог культур» (Державний реєстраційний номер 0119U103419 від 01.2019р. до 12.2021р.) та «Теорія та методика підготовки фахівців у контексті інноваційного розвитку мистецької освіти» (Державний реєстраційний номер 0122U000265 від 01.2022 р. до 12.2024 р.).

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Аналіз дисертаційної роботи показав цілісність, системність, ґрунтовність і повноту розкриття Ян Цзінвень проблеми формування

світоглядної культури учнів основної школи засобами музичного мистецтва. Метою дисертаційного дослідження, є: теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити методику формування світоглядної культури учнів основної школи засобами музичного мистецтва, – яка конкретизована у п'яти завданнях. Для їх виконання дисертанткою використано значний комплекс методів: *теоретичних* – аналіз, систематизація й узагальнення філософської, психологічної, педагогічної, музикознавчої літератури з метою визначення основоположних понять дослідження, розробки й обґрунтування методики формування світоглядної культури учнів основної школи засобами музичного мистецтва; *емпіричних* – анкетування, спостереження, тестування, інтерв'ювання, педагогічний експеримент, які дозволили з'ясувати рівень сформованості світоглядної культури учнів основної школи та перевірити результати експериментальної роботи; *методів математичної статистики* для обробки результатів педагогічного експерименту та перевірки їх достовірності. Поєднання визначених авторкою роботи наукових методів дослідження забезпечило ступінь обґрунтованості концептуальних положень, достовірності отриманих результатів та узагальнення висновків дослідження.

Дисертаційна робота за своєю структурою цілісна і містить анотацію, вступ, три розділи, висновки до кожного розділу, загальні висновки, список використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи становить 207 сторінок, з них основного тексту – 151 сторінка.

В *анотації* до дисертації Ян Цзінвень стисло відображені основні результати дослідження проблеми формування світоглядної культури учнів основної школи засобами музичного мистецтва із зазначенням наукової новизни, теоретичного і практичного значення; ключові слова.

У *вступі* представлено науковий апарат дослідження, який сформульовано, на наш погляд, коректно та кваліфіковано.

Вирішення *першого й другого* завдань дослідження розкрито в першому розділі дисертації «Теоретичні основи дослідження проблеми формування світоглядної культури учнів основної школи засобами музичного мистецтва».

Відмітимо позитивно, що авторкою дисертації здійснено класифікацію наукових розвідок щодо тлумачення сутності поняття «світоглядна культура» і виокремлено 5 аспектів, які розкривають (с. 36-37 дис.): світоглядну культуру як компонент духовної культури особистості; психологічні аспекти світоглядної культури; філософські аспекти світоглядної культури; художньо-естетичний контекст; педагогічний контекст.

Доцільним, на наш погляд, є виокремлені в роботі етапи розвитку та становлення поняття «світоглядна культура» в науковому дискурсі (1 етап – становлення наукових досліджень – початок 80-х років XX століття; 2 етап – поглиблення наукових досліджень – кінець 80-х – початок 90-х років XX століття; 3 етап – активізація наукових досліджень – кінець XX століття; 4 етап – диверсифікація наукових досліджень – початок XXI століття). Заслуговує схвалення проаналізована сучасна джерельна база, де висвітлено методичне забезпечення формування світоглядної культури учнів.

Варто зазначити обґрунтованість сутнісно-компонентної характеристики формування світоглядної культури учнів основної школи. Дисертанткою надається аргументоване пояснення таким компонентам: інтелектуальний, емоційно-вольовий, практико-дієвий та рефлексивний. Пропоновані компоненти повною мірою охоплюють усі аспекти формування світоглядної культури учнів основної школи.

Згідно з третім завданням дослідження обґрунтовано методичне забезпечення формування світоглядної культури учнів основної школи засобами музичного мистецтва, розв'язано дослідницею у другому

розділі. На основі ретельного студіювання сучасного стану досліджуваної проблеми в системі мистецької освіти, Ян Цзінвень презентує наукові підходи: системний, особистісно діяльнісний, аксіологічний, синергетичний, герменевтичний, культурологічний. Останні дійсно мають потужний педагогічний потенціал у межах зазначеної проблематики та доречно обрані в якості методологічних засад дослідження. Вважаємо слушною думку авторки, що запровадження означених підходів є доцільним здійснювати із дотриманням педагогічних принципів: цілісності, історизму, художніх аналогій і контрасту, індивідуалізації, інтеграційності. Особливістю поданої методики є те, що вона має системний та інтегрований характер, враховує запропоновані педагогічні умови, спирається на розроблені принципи, що відповідають науковим підходам.

Дисертанткою грамотно розроблено комплекс педагогічних умов: орієнтація вчителів музичного мистецтва на вікові й індивідуальні особливості учнів у процесі формування світоглядної культури; підготовленість учителів музичного мистецтва до здійснення процесу формування світоглядної культури в учнів основної школи; виділення світоглядних проблем у змісті навчального предмета «музичне мистецтво» та інтегрованого курсу «мистецтво»; організація різних видів і форм навчальної діяльності в мистецькій освіті, які сприяють формуванню та прояву світоглядної культури.

Третій розділ дисертації «Дослідно-експериментальна перевірка методики світоглядної культури учнів основної школи засобами музичного мистецтва» присвячений розв'язанню емпіричних завдань дослідження: визначити критерії, показники та рівні сформованості світоглядної культури учнів основної школи; експериментально перевірити ефективність методики формування світоглядної культури учнів основної школи засобами музичного мистецтва.

Згідно з четвертим завданням дисертанткою переконливо та обґрунтовано визначено критеріальний апарат для діагностики сформованості світоглядної культури учнів основної школи засобами музичного мистецтва. Дослідниця обирає пізнавально-знанневий критерій з показниками; системність і цілісність знань про світ та його складові частини, що передбачає засвоєння й усвідомлення школярем провідних світоглядних ідей у процесі музичного навчання; узагальненість знань, що передбачає наявність умінь встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, порівняння, класифікації; якість та істинність знань, що відзначається наявністю вміння відтворення ознаки певного об'єкта, пояснення його сутності; пізнавальний інтерес учнів основної школи до світоглядних проблем; загальна музична ерудиція учнів основної школи; емотивно-мотиваційний критерій з показниками: сформованість поглядів учнів основної школи на об'єктивний світ, природне й соціальне середовище; рівень готовності до засвоєння світоглядних ідей; міра адекватності емоційного реагування учнів на твори музичного мистецтва; наявність різноманітних асоціацій під час спілкування з творами музичного мистецтва; потреба у спілкуванні з музичним мистецтвом; міра переконаності в необхідності вдосконалення й розширення власних знань про природу, суспільство, людину; мотивація використання знань учнями основної школи; операційно-діяльнісний критерій з показниками: рівень сформованості операційних умінь, серед яких найпоширенішими виступають уміння; рівень готовності до реалізації власних світоглядних знань з музичного мистецтва; здатність до усвідомлення власних вражень від музичних творів; уміння співвідносити елементи музичної мови зі змістом твору; прагнення виразити себе у процесі музичної діяльності; оцінно-рефлексивний критерій з показниками: розвиненість рефлексивних умінь: оволодіння учнем засобами самоаналізу, самооцінки,

самовизначення, самореалізації; здатність порівнювати себе з певним еталоном; наявність сформованого вміння ставити й розв'язувати завдання у процесі навчальної діяльності, самостійно долати невдачі.

П'яте завдання дослідження по суті становило смисловий центр наукових пошуків дисертантки, оскільки спрямовувалось на експериментальну перевірку ефективності розробленої методики формування світоглядної культури учнів основної школи засобами музичного мистецтва.

Оцінювання сформованості світоглядної культури учнів основної школи було проведено за методами діагностування: анкетування, педагогічного тестування, інтерв'ювання, бесіди, спостереження та методів статистичної обробки результатів діагностування. Результати діагностування дали змогу Ян Цзінвень здійснити вірогідний розподіл респондентів на три рівні сформованості світоглядної культури учнів основної школи, зокрема: репродуктивний (низький), репродуктивно-творчий (середній), творчо-конструктивний (високий). Статистично вірогідна позитивна динаміка рівнів сформованості світоглядної культури учнів основної школи в експериментальній групі доводить, що запропонована методика є ефективною. Основні результати відображено в таблицях і діаграмах.

У цілому, зазначимо, що поставлена мета і відповідні їй завдання виконано авторкою дисертації у повній мірі.

3. Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що *вперше*: здійснено цілісне дослідження формування світоглядної культури учнів основної школи засобами музичного мистецтва; розкрито сутність поняття «формування світоглядної культури»; розроблено структуру досліджуваного феномену; розроблено й упроваджено методику формування світоглядної культури учнів основної школи засобами музичного мистецтва, а також критерії та

показники оцінювання рівнів їх сформованості. *Уточнено* поняття «культура» та «світогляд». *Удосконалено* зміст, форми та методи формування світоглядної культури учнів основної школи засобами музичного навчання. *Подальшого розвитку* набули наукові підходи та дидактичні принципи формування світоглядної культури учнів основної школи засобами музичного мистецтва.

4. Повнота викладу основних результатів дисертації в опублікованих публікаціях, зарахованих за темою дисертації.

Оснoвні положення та висновки дисертаційної роботи викладено у 8 публікаціях автора, з них 4 статті у наукових фахових виданнях України, 4 праці апробаційного характеру. Висвітлено особистий внесок здобувачки у статтях, які написані у співавторстві.

Спрямованість науково-практичних конференцій, на яких було здійснено апробацію результатів дослідження, характер і зміст статей, які висвітлюють результати дисертації, повною мірою розкривають дослідницьку проблему формування світоглядної культури учнів основної школи засобами музичного мистецтва. Загалом вважаємо, що дисертація пройшла належну апробацію; є самостійною науковою працею, що має завершений характер.

5. Практичне значення одержаних результатів полягає у використанні методики формування світоглядної культури учнів основної школи засобами музичного мистецтва на уроках музичного мистецтва в закладах загальної середньої освіти для забезпечення потреб загальної мистецької освіти, позашкільної освіти та фахової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва.

Матеріали дослідження впроваджено в освітній процес Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (довідка № 32 від 05.01.2023 р.), Волинського національного університету імені Лесі Українки (довідка № 03-24/01/25 від 04.01.2023 р.), Конотопського

ліцею № 9 (довідка № 04 від 02.01.2023 р.), Комунального закладу Сумська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів № 20 (довідка № 500 від 29.12.2022 р.).

6. Зауваження та дискусійні положення до дисертації.

У цілому позитивно оцінюючи результати дисертаційної роботи Ян Цзінвень, вважаємо необхідним вказати на певні дискусійні положення і зауваження до роботи.*

1. У ІІ розділі дисертації докладно висвітлені різноманітні методи й форми формування світоглядної культури учнів основної школи. Доречно було б детально зупинитися на тому, як саме вони впроваджуються в навчальний процес загальної середньої освіти.

2. З метою методичного забезпечення даного напрямку дослідження бажано було б у додатках представити розробки уроків, занять або їх фрагментів.

3. У третьому розділі дисертації авторка докладно представляє перебіг формувального етапу експерименту. На користь роботі було б більш детальне розкриття провідних тенденцій, закономірностей і труднощів, які виникали протягом експериментальної роботи.

4. У першому розділі, у якому висвітлено теоретичні основи дослідження проблеми формування світоглядної культури учнів основної школи засобами музичного мистецтва, бажано було б розкрити напрацювання китайських педагогів у цьому напрямі.

5. Безперечним науковим здобутком авторки є розробка організаційно-методичної моделі формування світоглядної культури учнів основної школи засобами музичного мистецтва. Однак, на нашу думку, ця модель була б більш повною, якби до її змісту було включено низку методів і форм, які дослідниця використовувала під час здійснення експерименту.

7. Загальна оцінка дисертації

Проте зауваження, що висловлені вище, мають дискусійний характер, через що не зменшують наукову новизну, теоретичну та практичну значущість дисертаційної роботи, що рецензується.

Дисертація **«Формування світоглядної культури учнів основної школи засобами музичного мистецтва»** є завершеною науковою працею, в якій її авторкою, Ян Цзінвень, отримано нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності розв'язують конкретне наукове завдання, яке має значення для розвитку теорії та методики музичної освіти.

Дисертаційна робота Ян Цзінвень **«Формування світоглядної культури учнів основної школи засобами музичного мистецтва»**, подана на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 01 – Освіта/Педагогіка за спеціальністю 014 Середня освіта (Музичне мистецтво), за своєю актуальністю, науково-теоретичним рівнем, новизною, постановкою та розв'язанням завдань, практичним значенням відповідає вимогам пунктів пп. 6, 7, 8, 11 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 та основними положеннями «Вимог до оформлення дисертації» (затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40).

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, доцент,
професор кафедри педагогіки мистецтва
і фортепіанного виконавства
факультету мистецтв імені Анатолія Дівицького
Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова

Людмила Паньків
Зав. канцелярією Українського державного
університету імені Михайла Драгоманова
«24» 04 2023 р.